

การดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพช่องปากในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ปัญหาสุขภาพช่องปากของเด็กช่วงวัยนี้คือปัญหาโรคฟันน้ำนมผุ จากผลการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากระดับประเทศ ครั้งที่ ๗ ปี ๒๕๕๔ เด็กอายุ ๓ ปี และเด็กอายุ ๕ ปี มีฟันผุ ร้อยละ ๕๑.๗ และ ร้อยละ ๗๘.๕ ตามลำดับ เด็กส่วนใหญ่จะมีปัญหาฟันน้ำนมผุมาตั้งแต่ก่อนเข้ามาเรียนที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และในช่วงที่เด็กอยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก็พบมีปัญหาฟันผุเพิ่มมากขึ้น ทั้งจำนวนและความรุนแรง ซึ่งมีสาเหตุมาจากเด็ก ในช่วงวัยนี้มีโอกาสสัมผัสกับปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุเพิ่มมากขึ้น และการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กยังมีคุณภาพไม่เพียงพอ ส่งผลให้เด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเกือบทุกคนเป็นโรคฟันน้ำนมผุ และบางคนฟันผุเกือบทั้งปาก ปัญหาโรคฟันผุในฟันน้ำนม ส่งผลเสียต่อพัฒนาการและสุขภาพของเด็ก การป้องกันปัญหาฟันน้ำนมผุที่มีประสิทธิผล ต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ระยะที่แม่ตั้งครรภ์ ช่วงของการเลี้ยงดูที่บ้านและในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยเป้าหมายของการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพช่องปากในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คือ การลดหรือยับยั้งอัตราเพิ่มของโรคฟันน้ำนมผุในเด็กเล็กช่วงวัยนี้ และการวางรากฐานของพฤติกรรมสุขภาพที่ดีให้กับเด็ก

แนวคิดการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัย

๑. เด็กปฐมวัยหมายถึงเด็กที่มีอายุระหว่าง ๐-๖ ปี เป็นช่วงเวลาที่ฟันน้ำนมมีพัฒนาการขึ้นมาทำหน้าที่ในช่องปาก ปัจจุบันพบเด็กเล็กเป็นโรคฟันน้ำนมผุในระดับที่รุนแรงจำนวนมาก ทำให้กระทบต่อพัฒนาการของเด็ก เกิดผลเสียต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิตในระยะยาว
๒. การป้องกันปัญหาฟันน้ำนมผุที่มีประสิทธิผลต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยความร่วมมือของทีมสุขภาพ ตั้งแต่ระยะที่แม่ตั้งครรภ์ ช่วงของการเลี้ยงดูที่บ้าน และในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
๓. ทีมผู้ปฏิบัติงานสร้างเสริมสุขภาพมีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานสุขภาพที่ดีให้กับเด็ก และเพื่อให้เด็กมีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ควรแนะนำพ่อแม่และผู้เลี้ยงดู ให้การดูแลเด็กอย่างถูกวิธี ทั้งเรื่องการให้อาหาร การส่งเสริมพัฒนาการและการดูแลสุขภาพช่องปาก

เกณฑ์การประเมินสุขภาพช่องปาก ในมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ

มาตรฐานด้านที่ ๑ การบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

ตัวบ่งชี้ ๑.๔ การจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค

๑.๔.๓ อาคารต้องมีพื้นที่ใช้สอยเป็นสัดส่วนตามกิจวัตรประจำวัน

๑.๔.๕ ห้องน้ำ/ห้องส้วม ที่สำหรับแปรงฟัน

๑.๔.๓ อาคารต้องมีพื้นที่ใช้สอยเป็นสัดส่วนตามกิจวัตรประจำวัน

รายการพิจารณา

เด็กอายุ ๐-๒ ปี มีมุมสำหรับให้ครู/ผู้ดูแลเด็กทำความสะอาดช่องปากและแปรงฟันให้เด็กตั้งแต่ฟันซี่แรกขึ้น เน้นมุมที่มีแสงสว่างเพียงพอ เพื่อให้มองเห็นฟันได้ชัดเจน

๑.๔.๕ ห้องน้ำ/ห้องส้วม ที่สำหรับแปรงฟัน

รายการพิจารณา

เด็กอายุ ๒ ปีขึ้นไป มีที่สำหรับแปรงฟันให้เหมาะสมกับเด็ก สะอาด ไม่มีคราบสกปรก ไม่มีน้ำขัง ไม่เฉอะแฉะ ไม่ลื่น ถ้ามีก๊อกน้ำน้อย ควรมีถังสะอาดใส่น้ำ และภาชนะกลางใช้ตักน้ำจากถังใส่ในแก้วให้เด็ก กรณีจัดสถานที่แปรงฟันเป็นโครงสร้างถาวร ควรมีจำนวนก๊อกน้ำที่เหมาะสมกับตัวเด็กและเพียงพอ มีกระจกหลังอ่างน้ำ ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการช่วยสอนเด็กแปรงฟัน การที่เด็กเห็นตัวเองจากกระจก จะกระตุ้นให้เด็กอยากแปรงฟัน และทำให้เด็กแปรงฟันได้นานขึ้น

เกณฑ์การพิจารณา

๑.๔.๓ ใช้เกณฑ์เดียวกับหัวข้อ ๑.๔.๓ อาคารต้องมีพื้นที่ใช้สอยเป็นสัดส่วนตามกิจวัตรประจำวัน

๑.๔.๕ ใช้เกณฑ์เดียวกับหัวข้อห้องน้ำ/ห้องส้วม ที่สำหรับแปรงฟัน

ข้อมูลประกอบการพิจารณา มีพื้นที่ใช้สอยตามที่กำหนด

คู่มือแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัย(ศพด.คุณภาพ) สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

มาตรฐานด้านที่ ๒ การดูแลและกระบวนการจัดประสบการณ์เรียนรู้และการเล่นเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย

ตัวบ่งชี้ ๒.๒ ส่งเสริมและดูแลสุขภาพ

๒.๒.๒ ครู/ผู้ดูแลเด็กจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างถูกต้อง ด้านการกิน การล้างมือ การแปรงฟัน การเล่น การนอน และการรักษาความสะอาด การป้องกันการติดเชื้อ การป้องกันอุบัติเหตุต่อตนเองและผู้อื่น และภัยจากคนแปลกหน้า

รายการพิจารณา

เด็กอายุ ๐-๒ ปี ได้รับการแปรงฟันด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ตั้งแต่มีฟันซี่แรกขึ้น โดยครู/ผู้ดูแลเด็ก หลังจากอาบน้ำ ทุกวัน

เด็กอายุ ๒ ปีขึ้นไป มีการจัดกิจกรรม“แปรงฟันหลังอาหารกลางวัน”ทุกวัน เพื่อการสร้างสุขนิสัย การแปรงฟันให้แก่เด็ก โดยมีครู/ผู้ดูแลเด็กควบคุมดูแลการแปรงฟันของเด็ก และฝึกทักษะการแปรงฟันให้เด็ก

อุปกรณ์การแปรงฟัน

๑. เด็กทุกคนมีแปรงสีฟัน แก้วน้ำ และผ้าเช็ดหน้าเป็นของตนเอง
๒. แปรงสีฟันที่ใช้ มีคุณภาพ อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน คือ ขนแปรงนุ่ม หน้าที่ตรง ขนแปรงไม่บาน และไม่มีคราบสกปรก
๓. ใช้ยาสีฟันสำหรับเด็กที่ผสมฟลูออไรด์ เพื่อให้ได้ผลในการป้องกันฟันผุ
๔. เก็บแปรงสีฟัน แก้วน้ำ และผ้าเช็ดหน้า ของเด็กแต่ละคนแยกจากกันไม่ให้สัมผัสกัน ไว้ในที่โปร่ง ไม่อับชื้น ปลอดภัยและเป็นพาหะของเชื้อโรค การจัดเก็บแปรงสีฟัน ควรวางแปรงสีฟันตั้งขึ้น เพื่อไม่ให้ น้ำจากด้ามแปรงหยดใส่หัวแปรงสีฟัน
๕. สถานที่แปรงฟัน ควรมีก๊อกน้ำ มีการระบายน้ำที่ดี หากไม่มีอ่างล้างมือแปรงฟัน ต้องดูแลไม่ให้มี น้ำขังเฉอะแฉะ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อเด็ก

เกณฑ์การพิจารณา

ใช้เกณฑ์เดียวกับ ๒.๒.๒ ครู ผู้ดูแลเด็ก จัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมสุขภาพให้เด็กมีอุปนิสัยในการทำกิจวัตรประจำวัน

ข้อมูลประกอบการพิจารณา ครูผู้ดูแลเด็กดูแลสุขภาพช่องปากและจัดกิจกรรมแปรงฟันให้แก่เด็ก

มาตรฐานด้านที่ ๒ การดูแลและกระบวนการจัดประสบการณ์เรียนรู้และการเล่นเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย

ตัวบ่งชี้ ๒.๒ ส่งเสริมและดูแลสุขภาพ

๒.๒.๓ ครู/ผู้ดูแลเด็กตรวจสอบสุขภาพอนามัยและความสะอาดของร่างกายและช่องปากประจำวัน

รายการพิจารณา

การตรวจความสะอาด ครู/ผู้ดูแลเด็ก ตรวจฟันเด็กไปพร้อมกับการตรวจสอบสุขภาพทั่วไปหรือตรวจภายหลังที่เด็กแปรงฟันแล้ว โดยใช้หลอดพลาสติกเล็กๆ ปลายตัดมน เช็ดดูคราบจุลินทรีย์บนผิวฟัน ฟันที่สะอาดจะต้องไม่มีคราบติดออกมากับปลายหลอด หากพบว่ามีคราบติดออกมากับปลายหลอด แสดงว่ายังแปรงไม่สะอาด ครู/ผู้ดูแลเด็กต้องแปรงซ้ำ ฝึกทักษะการแปรงฟันให้เด็กเพิ่ม และแนะนำให้ผู้ปกครองแปรงฟันเด็กที่บ้านทุกวัน

ฟันสะอาด ผิวฟันเรียบเป็นมันวาว

ฟันไม่สะอาด มีคราบจุลินทรีย์

ใช้หลอดพลาสติกเช็ดดูคราบจุลินทรีย์

การตรวจฟันผุและบันทึกการตรวจ ควรตรวจเทอมละ ๑ ครั้ง หรือทุก ๖ เดือน หากพบว่าฟันมีรอยขาวขุ่น หรือ สีดำ หรือเริ่มมีรูผุ ควรแนะนำผู้ปกครองให้พาเด็กไปพบทันตบุคลากร

ฟันเริ่มผุ เห็นผิวเคลือบฟันเป็นรอยขาวขุ่น

ฟันหน้าผุเป็นรู

เกณฑ์การพิจารณา

ใช้เกณฑ์เดียวกับหัวข้อ ๒.๒.๓ ครู/ผู้ดูแลเด็กตรวจสอบสุขภาพอนามัยและความสะอาดของร่างกายและช่องปาก

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

บันทึกการตรวจสุขภาพอนามัยประจำวันของเด็กของครู/ผู้ดูแลเด็ก

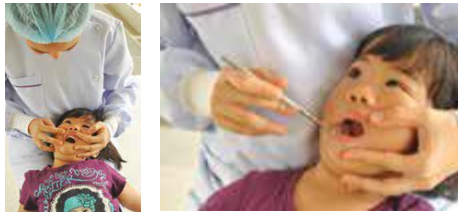
มาตรฐานด้านที่ ๒ การดูแลและกระบวนการจัดประสบการณ์เรียนรู้และการเล่นเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย

ตัวบ่งชี้ ๒.๒ ส่งเสริมและดูแลสุขภาพ

๒.๒.๔ ครู/ผู้ดูแลเด็กเฝ้าระวังติดตามการเจริญเติบโตของเด็กเป็นรายบุคคล และตรวจสุขภาพด้านฟัน สายตา หู วัคซีนിവ เป็นระยะตามกำหนด

รายการพิจารณา

เด็กทุกคนได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากโดยทันตบุคลากร เป็นระยะตามกำหนดที่ระบุในสมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก

เกณฑ์การพิจารณา

ใช้เกณฑ์เดียวกับ ๒.๒.๔ ครู/ผู้ดูแลเด็กส่งเสริมให้เด็กได้รับการตรวจสุขภาพฟันเป็นระยะตามกำหนด

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

บันทึกผลการตรวจสุขภาพช่องปากเด็กโดยทันตบุคลากร

เอกสารอ้างอิง

คู่มือแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัย(ANC คุณภาพ WCCคุณภาพ ศพด. คุณภาพ) สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

มาตรฐานด้านที่ ๓ คุณภาพของเด็กสำหรับเด็กอายุ ๓ปี - อายุ ๖ ปี (ก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่๑)

ตัวบ่งชี้ ๓.๑ ข เด็กมีการเจริญเติบโตสมวัยและมีสุขนิสัยที่เหมาะสม

๓.๑.๓ เด็กมีสุขภาพช่องปากดี ไม่มีฟันผุ

รายการพิจารณา

๓.๑.๔ เด็กมีสุขภาพช่องปากดี ไม่มีฟันผุ ตรวจสอบโดยทันตบุคลากรอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง

เกณฑ์การพิจารณา

ไม่ผ่าน (๐) เด็กไม่มีฟันน้ำนมผุ (Caries free) น้อยกว่าร้อยละ ๔๐

ผ่าน (๑) เด็กไม่มีฟันน้ำนมผุ (Caries free) มากกว่าร้อยละ ๔๐-๕๐

ดี (๒) เด็กไม่มีฟันน้ำนมผุ (Caries free) มากกว่าร้อยละ ๕๐

ดีมาก (๓) เด็กไม่มีฟันน้ำนมผุ (Caries free) มากกว่าร้อยละ ๕๕

Caries free หมายถึง เด็กไม่มีฟันน้ำนมผุ ไม่มีรอยอุดฟัน และการถอนฟัน

ข้อมูลประกอบการพิจารณา

บันทึกผลการตรวจสุขภาพช่องปากเด็ก โดยทันตบุคลากรอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง

ผู้รับผิดชอบ นางสาวสุวรรณา เอื้ออรรถการุณ

นางสาวพัชรวรรณ สุขุมาลินท์

นางสาวสุภาวดี พรหมมา

สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย

แบบบันทึกผลสุขภาพฟันเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก..... วันที่ .....

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี/เดือน)	สภาพช่องปาก		ตรวจฟันผุ				ขาดนม		นมหวาน/นมเปรี้ยว		ขนม		ผู้ปกครองแปรงฟันให้ที่บ้าน				
			สะอาด	ไม่สะอาด	ไม่ผุ	รอยขาวขุ่น	ผุ	ไม่กิน	กิน	ไม่กิน	กิน	ไม่กิน	กิน	แปรง	ไม่แปรง	แปรง	ไม่แปรง		

